
Ansvar i klimakrisens tid

INVITERT KOMMENTAR

GRO NYLANDER

gro.nylander@gmail.com

Gro Nylander er dr. med., spesialist i fødselshjelp og kvinnesykdommer og i medisinsk genetik. Hun er kommandør av St. Olavs orden.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

THOR-ØISTEIN ENDSJØ

Thor-Øistein Endsjø er spesialist i barnesykdommer.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

RAGNHILD HALVORSEN

Ragnhild Halvorsen er dr.med. og spesialist i transfusjonsmedisin og immunologi.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter. Forfatterne er medlemmer i Den norske legeforening, Besteforeldrenes klimaaksjon, *Legenes klimaaksjon* og *Concerned Scientists Norway*.

Leger har et etisk ansvar for å varsle når stor helsefare truer.

ELV: Smedbergveien på Abildsø i Oslo ble i august 2023 forvandlet til en elv etter kraftig nedbør. Både E6 og E18, samt flere veier ble stengt på grunn av overvann etter ekstremværet. Foto: Stian Lysberg Solum / NTB

Ifølge The Lancet – og en overveldende majoritet av verdens klimaforskere – er global oppvarming den største trusselen mot verdens folkehelse. Klimaendringene vil rasere fremgangen vi har oppnådd de siste tiårene innen global helse (1).

Leger er forpliktet til å informere om, advare mot og bidra til forebygging av kjente trusler mot liv og helse. Dette gjelder spesielt i situasjoner der behandling blir umulig dersom forebygging svikter. Hvis et nytt dødelig virus som SARS-CoV-2 dukker opp, vil en samlet medisinsk ekspertise – og rettsvesenet – bli mobilisert mot dem som med viten og vilje ikke bidrar til å hindre spredning.

Vi står nå i en tilsvarende faresituasjon. Uten effektive forebyggende tiltak mot klimaendringene vil konsekvensene for liv og helse bli mer alvorlige enn noe annet som har rammet menneskeheten (2). Ekstremvær kan gi hyppigere og alvorligere infeksjoner, og settes i sammenheng med økt dødelighet av lunge- og hjerte- og karsykdommer (3). I 2022 døde over 60 000 på grunn av hetebølger i Europa; i Spania bidro dette til en overdødelighet på 20,5 % (4).

«Uten effektive forebyggende tiltak mot klimaendringene vil konsekvensene for liv og helse bli mer alvorlige enn noe annet som har rammet menneskeheten»

Stortinget har i lov om klimamål nedfelt et mål om å kutte halvparten av CO₂-utslippene innen 2030 (5). Så langt har Norge kuttet 4,6 % siden 1990. Danmark, Tyskland, Storbritannia, Sverige og Finland derimot har i samme tidsrom kuttet sine utslipp med mellom 35 og 49 % (6). EUs utslipp gikk ned 15,5 % i løpet av fjoråret (7).

Europa produserer stadig mer fornybar energi. Norge er imidlertid fortsatt storprodusent av fossil energi, og Høyesterett har slått fast at staten må vurdere globale konsekvenser for klimaet før de godkjenner nye oljeprosjekter (8).

Det pågår nå en rekke klimarettssaker internasjonalt, og de vinnes i økende grad. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen fastslo i april at den sveitsiske regjeringen har brutt retten til privat- og familieliv ved å ikke iverksette tilstrekkelige tiltak for å hindre klimaendringer som truer saksøkernes liv (9).

Flere amerikanske tobakksselskap ble i sin tid idømt milliarder av dollar i erstatning til skadelidende, fordi selskapene fortsatte sin virksomhet etter at de var kjent med tobakkens helserisiko. Røykeloven kom ikke av seg selv, men etter kraftig påtrykk, også fra legehold med en betydelig innsats fra Den norske legeforening.

«Vi medisinere er en kyndig, ressurssterk gruppe som bør rope varsku. Uten å varsle risikerer vi at historiens dom over oss blir knusende»

Nærmere halvparten av nordmenn er bekymret over klimaendringene (10). Uroen deles med rette av mange leger; bekymringene gjelder våre pasienter, våre egne familier – og ikke minst generasjonene etter oss. Leger som forblir likegyldige, vil ikke kunne forsvare seg med at de ikke visste. Vi medisinere er en kyndig, ressurssterk gruppe som bør rope varsku. Uten å varsle risikerer vi at historiens dom over oss blir knusende.

Fortgang innen fornybar energi må bli en selvfølge, ikke minst av helsehensyn. Vi vil oppfordre våre kolleger til å tenke, snakke og skrive om klima. Som et rikt land bør Norge gå foran i klimakampen. Vi har gode forutsetninger for forebyggende handlinger, både finansielt og med hensyn til kunnskap og erfaring.

Vår yrkesgruppe plikter å understreke alvoret, primært ved å advare mot helseeffektene. Vi ber Den norske legeforening om å si enda klarere ifra om helserisikoen ved økende global oppvarming.

REFERENCES

1. The Lancet. The Lancet Countdown on health and climate change. <https://www.thelancet.com/countdown-health-climate> Lest 1.3.2024.
2. Introcaso D. Climate Change Is The Greatest Threat To Human Health In History. Health Affairs 19.12.2018. <https://www.healthaffairs.org/content/forefront/climate-change-greatest-threat-human-health-history> Lest 1.3.2024.
3. FHI. Klimaendringer og helse. <https://www.fhi.no/om/folkehelseinstituttets-strategi/satsningsomrader/klimaendringer-og-helse/?term=> Lest 1.3.2024.

4. Studie NTB. Rekordvarmen i Europa sist sommer krevde over 60.000 liv. Dagens medisin 11.7.2023. <https://www.dagensmedisin.no/studie-rekordvarmen-i-europa-sist-sommer-krevde-over-60000-liv/575810> Lest 1.3.2024.
5. Østensen-Landvik S. klimaloven. <https://snl.no/klimaloven> Lest 1.4.2024.
6. Kjørstad E. Er Norge en klimasinke sammenlignet med Sverige og Danmark? Forskning.no 29.1.2024. <https://www.forskning.no/energi-klimapolitikk/er-norge-en-klimasinke-sammenlignet-med-sverige-og-danmark/2314179> Lest 1.1.2024.
7. European Environment Agency. EUs klimagassutslipp falt i fjor, men økte innsatser fortsatt nødvendig for å møte ambisiøse 2030-mål. <https://www.eea.europa.eu/no/highlights/eus-klimagassutslipp-falt-i-fjor> Lest 1.4.2024.
8. Sandvig J. Debatten om klimadommen: Hva sier Høyesterett om klima og menneskerettigheter? Juridika 19.3.2021. <https://juridika.no/innsikt/klimadommen-og-menneskerettigheter> Lest 1.3.2024.
9. Schmidt N, Fosaas J. Historisk klimadom i Menneskerettsdomstolen. Advokatbladet 9.4.2024. <https://www.advokatbladet.no/emd-klima-og-miljorett/historisk-klimadom-i-menneskerettsdomstolen/210520> Lest 1.5.2024.
10. Ursin L. Hvorfor så klimabekymret? Energi og klima 15.9.2023. <https://www.energiogklima.no/to-grader/ekspertintervju/klimabekymring> Lest 1.4.2024.

Publisert: 24. juni 2024. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.24.0292
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. juni 2026.